

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
เขตเทศบาลตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

* * * * *

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ (๑) อนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง พร้อมทั้งช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคน สังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคตามสมัย

เทศบาลตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้สำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิ มีความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ

ปัญญา มีหมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่การเรียนรู้และคิด

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนา และดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้หรือการสอน หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้แสดงเข้าใจโดยวิธีบอก หรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ตัว

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถรวบรวมได้ดังนี้

๑) ภูมิปัญญา

คำว่าภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ที่เป็นผลมาจากการใช้ความคิด และสติปัญญาในการปรับตัวและดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ของชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และสะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สามารถใช้หรือปรับเปลี่ยน

มาสร้างประโยชน์ และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาอาจเกิดจากประสบการณ์ของกลุ่มชนในชุมชนจากภายนอกชุมชน หรือผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำขึ้นมาก็ได้

๒) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเป็นความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และผู้ที่มีความรู้ในชุมชน ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทางหลักเกณฑ์ หรือวิธีปฏิบัติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่งลับไปแล้ว ความสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือธรรมชาติธรรมชาติ เป็นความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และระหว่างการสืบทอดภูมิปัญญามีการปรับปรุง ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง รากฐานความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ และความรอบรู้ รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพการณ์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ โดยแยกให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถ และคำว่า ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคม และสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอด สืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว พื้นฟู ประยุกต์ เสริมสร้างสิ่งใหม่ งานรากฐาน สิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักพื้นฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชา อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของตัวเอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก และเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด พร้อมทั้งพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ และประสบการณ์ของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความหมาย เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนในท้องถิ่น

๔) ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) เป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนทีเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชุมชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้ ได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศ แต่มีส่วนที่แลกเปลี่ยน เลือกรับ และปรับให้เข้ากับภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยในด้านต่างๆ ที่เกิดจากการสะสม เลือกรสร และพัฒนาปรับปรุงอย่างมีระเบียบแบบแผน และมีรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับ และได้รับการถ่ายทอดกันมาในสังคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันของผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัย

ตารางเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาไทย

ประเภทภูมิปัญญา	ลักษณะที่เหมือนกัน	ลักษณะที่แตกต่างกัน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เป็นองค์ความรู้ และวิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	เป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับบุคคลหรือระดับท้องถิ่น ซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาอีสาน ผ้าไหม แกงไตปลา หนังตะลุง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ
ภูมิปัญญาไทย		เป็นองค์ความรู้และความสามารถโดยส่วนรวม เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ เช่น ภาษาไทย มวยไทย ต้มยำกุ้ง เป็นภูมิปัญญาไทย ฯลฯ

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา เป็นความรู้ ความสามารถ และวิธีการที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา ภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงเป็นความรู้ ความสามารถ และวิธีการปฏิบัติของชาวบ้านที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากวิธีการนั้นเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และมีการนำไปปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในชุมชนก็จะเรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ถ้าได้รับการยอมรับในระดับชาติก็จะขยายกว้างเป็น ภูมิปัญญาไทย

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ๖ ประการ คือ

๑. มีความเป็นท้องถิ่นที่มีรากฐานอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง
๒. เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในบุคคล ที่ใช้ความรู้นั้น
๓. มีการถ่ายทอดผ่านการบอกเล่าและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ไม่ค่อยมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๔. เป็นความรู้ที่มาจากการลงมือทำและประสบการณ์มากกว่าเป็นความรู้จากทฤษฎี
๕. มีรากฐานในโลกทัศน์ทางศาสนา ความสำคัญด้านจิตวิญญาณและค่านิยมของชุมชนในสังคม
๖. เป็นความรู้ที่มองสรรพสิ่งอย่างองค์รวม มีความสมดุลของร่างกายและจิตวิญญาณ และมีความสำคัญในการดำรงชีวิต

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทย พอสรุปได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น

พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศ มาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราชพระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตา แบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความสำเร็จก็พร้อมใจกันสรรเสริญสรรเสริญ ขอรับพระราชทาน ความช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ต่อประเทศชาติร่วมกัน สร้างชาติบ้านเมือง จนเจริญรุ่งเรืองได้เป็นปึกแผ่น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง ด้านการเกษตรพระองค์ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม ทำให้ประชาชนมีความสงบร่มเย็นสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข

๒. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย

คนไทยในอดีตมีความสามารถเป็นที่ปรากฏในประวัติศาสตร์จำนวนมาก เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ เช่น นายขนมต้ม เป็นนักมวยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อวัยวะทุกส่วน ทุกท่าแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันมวยไทยถือเป็นภูมิปัญญา ด้านศิลปะการป้องกันตัวชั้นเยี่ยม

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่มีความหลากหลายในรสชาติ ทั้งอาหารคาว หวาน ปรุงง่าย รสอร่อยถูกปากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พืชที่ใช้ปรุงอาหารส่วนใหญ่ เป็นพืชสมุนไพรที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ราคาถูก และพืชที่ใช้เป็นส่วนประกอบที่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ชিং ข่า กระชาย ใบมะกรูด ใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

๓. ความสามารถปรับปรุง ประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนา ใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

คนไทยยอมรับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม รักสงบ ใจเย็น มีความอดทนให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ ทั้งหมดนี้สืบเนื่อง จากหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นการนำภูมิปัญญาในการประยุกต์พระพุทธศาสนามาใช้กับชีวิตประจำวัน

๔. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในการยอมรับนับถือและให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติ อย่างยิ่ง มีเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณีเดือนสิบสอง เป็นการแสดงความเคารพ และขอพร เป็นวันแห่งครอบครัว เครือญาติพี่น้องได้พบปะกันด้วยความอบอุ่น ส่วนประเพณีลอยกระทง คุณค่าอยู่ที่การบูชาและเคารพบุญคุณของน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืช และสัตว์ ซึ่งใช้น้ำทั้งการบริโภค และอุปโภค ในการรักษาป่าต้นน้ำลำธาร ได้ประยุกต์ให้มีประเพณีการบวชป่า ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ธรรมชาติ สภาพแวดล้อมยังความอุดมสมบูรณ์ ให้แก่ต้นน้ำลำธารพลิกฟื้นกลับคืนมาได้ อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุลของคน สังคมและธรรมชาติ โดยทำแต่น้อยพอยู่พอกิน เมื่อเหลือก็แจกญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียง นอกจากนี้ยังนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่ตนไม่มี เมื่อเหลือใช้จริง ๆ จึงจะขาย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเกษตรแบบ "กิน-แจก-แลก-ขาย" ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน เคารพ นับถือกัน เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสัมพันธ์กันแนบแน่น ธรรมชาติไม่ถูกทำลาย เนื่องจากทำพอยู่พอกิน ไม่โลภ และทำลายมากเหมือนปัจจุบัน ถือเป็นภูมิปัญญาที่สร้างความสมดุลระหว่างคน กับสังคมและธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

๕. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไป ความรู้สมัยใหม่หลังไหลเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือใบเป็นทาง สามารถวิ่งได้เร็วขึ้น เรียกว่า "เรือหางยาว" การรู้จักทำการเกษตรแบบผสมผสานพลิกพื้นธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์คืนแทนสภาพป่าที่ถูกตัดทำลายไป การรู้จักใช้ภูมิปัญญาออมเงินสะสมทุนตามแบบสมัยใหม่ให้สมาชิกกู้ยืมปลดหนี้สิน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิกจนชุมชนมีความมั่นคง เข้มแข็ง สามารถช่วยตนเองได้หลายร้อยหมู่บ้านทั่วประเทศ และการสร้าง "อุทยา" ขึ้นเป็นปะการังเทียม ให้ปลาอาศัยวางไข่แพร่พันธุ์และเจริญเติบโตขยายจำนวนมากดั้งเดิม ถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาปรับปรุงประยุกต์ใช้ได้ตามยุคตามสมัย

การจำแนกตามแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทบุคคล ครอบคลุมบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในเรื่องพิธีกรรมสำคัญของท้องถิ่น บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ การประดิษฐ์ และการเกษตรกรรม โดยบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นผู้ริเริ่ม หรือเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญา จากรุ่นสู่รุ่น เช่น ครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ พ่อเฒ่าแม่เฒ่า ฯลฯ

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทสถานที่ ครอบคลุมสถานที่ที่มีความสำคัญกับท้องถิ่นในด้าน ประวัติศาสตร์ ศาสนา พิธีกรรม สถานที่ทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งเพาะปลูก ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งที่เป็นบุคคล หน่วยราชการ และองค์กรเอกชน

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทวัสดุอุปกรณ์ ครอบคลุมวัสดุอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อของจริง และของจำลองที่ใช้นำเสนอความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้แบ่งสาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๑๑ สาขาดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิค ด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึงการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภค อย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต และการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคน ในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุนในการ ประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๖. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่น เรื่อง ต่อไปนี้

๖.๑ ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงผ้า ผนังผา การสักลาย ฯลฯ

๖.๒ ด้านประติมากรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอง สลักลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ

๖.๓ ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการทำอาคาร บ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ ฯลฯ

๖.๔ ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่น เครื่องจักสานต่าง ๆ

๖.๕ ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงาน เลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า ฯลฯ

๖.๖ ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการละเล่นพื้นบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ด้านการเล่นดนตรี การขับสำ การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ ลิเก เพลงกันตรึม ฯลฯ

๗. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กร ชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการ องค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

๘. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๙. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดี ต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณี ข้าว เป็นต้น

๑๐. สาขากองทุนและสวัสดิการ หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุน ในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๑๑. สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอด การอบรมเลี้ยงดู การปัมเพาะ การสั่งสอน การสร้างสื่อและอุปกรณ์วัดความสำเร็จ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

“ผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูป “แม่อาร์ักษ์””

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นางขจรจิต คันธี
ที่อยู่ ๘๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๔-๗๑๕-๕๖๕๖

๒. ประวัติความเป็นมา

เมื่อก่อน อ.สังคม ถือว่าเป็นอำเภอที่ปลูกกล้วยเยอะเป็นอันดับต้นๆก็ว่าได้ ทุกพื้นที่ของคนในชุมชนจะปลูกกล้วยเป็นพืชเกษตรหลัก ประมาณ ๒๐ กว่าปีได้ ตอนนั้นกล้วยหิวละ ๕๐ สตางค์ แพงหน่อยก็หิวละ ๑ บาทไม่เกิน ๒ บาท ซึ่งเป็นแหล่งปลูกกล้วยรายใหญ่ส่งออกขายตามตลาดใหญ่ๆ ก็ว่าได้ แม้กระทั่งการนำไปขายให้กับแหล่งผลิตกล้วยตากที่มีชื่อเสียงด้วยซ้ำ

ด้วยที่ว่ากล้วยมีเยอะมาก ราคาก็ไม่สูงมาก เจ้าหน้าที่เกษตรและแม่บ้านก็ได้รวมกลุ่มกันเดินทางศึกษาดูงานทั้งเจ้าหน้าที่เกษตรพาไป ทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด/ภาค พาณิชย์จังหวัด บ้าง จนมีความรู้เพื่อนำความรู้การแปรรูปกล้วยมาทำในถิ่นของตนเองที่มีกล้วยเยอะมาก และได้ลองผิดลองถูกกันมาโดยตลอด และก็เรียนรู้จนมีความชำนาญและพลิกแพลงให้เหมาะสมกับวัตถุดิบท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งตรงตามหลักวัตถุประสงค์ของ OTOP (One Tambon One Product) ซึ่งเกิดเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มแม่บ้านในการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่ราคาตกต่ำ ได้นำกล้วยมาแปรรูปให้เกิดมูลค่าสูงขึ้น และต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อที่จะไม่ต้องหาซื้อจากที่อื่นมาทำให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงเปล่าประโยชน์ผิดหลักอย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีความยั่งยืนจนถึงทุกวันนี้ และสามารถแยกกลุ่มมาก่อตั้งเป็นกลุ่มใหม่ที่เข้มแข็ง แต่ก็ยังเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนและร่วมมือกันจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มาโดยตลอด

กล้วยที่ชาวบ้านปลูกกันส่วนใหญ่จะเป็นกล้วยน้ำว้าสายพันธุ์มะลิเอื้อง และกล้วยหอมส้มหรือกล้วยหอมเกษตรซึ่งปลูกตามป่าตามเขา ไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ย เพียงแค่ดูแลวัชพืชไม่ให้ปลุกคลุมมากจนเกินไป อีกทั้งสภาพภูมิอากาศที่ดี ใกล้เคียงน้ำโขง ดินมีแร่ธาตุตามธรรมชาติที่พืชได้รับ รสชาติ และลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะที่นี้บวกกับการแปรรูปที่มีการเรียนรู้จนชำนาญและเชี่ยวชาญ ทำให้เราได้มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีรสชาติที่หลากหลายคนชื่นชอบ

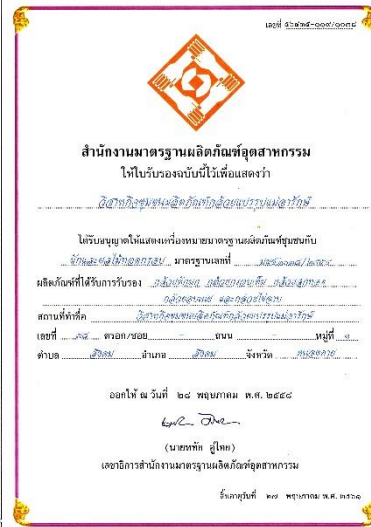
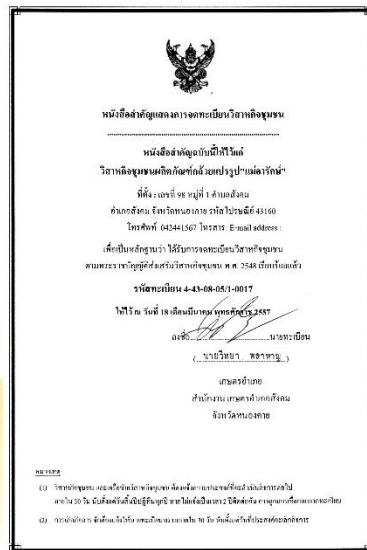
อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือชุมชน ให้มีรายได้ ไม่มากนักน้อย จากที่บ้านหลังนี้มีกล้วยปลูกที่ริมสระทองนาของตน ปลูกไว้กินแต่กินไม่ทัน ก็เอามาให้เราแปรรูป จากคนละ ๕ หวี ๑๐ หวี ๑ วันมีคนหิ้วมา ๓-๕ คนรวมๆ กันก็ได้หลายสิบหวี ก็มีมากพอที่เราจะเปิดเตาทำการแปรรูปได้ บางสวนที่ปลูกเยอะๆ หลาย ๑๐ ไร่จากที่ลือตใหญ่ๆ ตัดส่งลงตลาดใหญ่ๆ ไป ส่วนที่เหลือยังแถมหรือยังไม่สามารถที่จะตัดได้ ก็รอให้ได้ขนาดแล้วก็ค่อยมาตัด แต่คงไม่เยอะมากพอที่จะวิ่งเข้าไปสู่ตลาดใหญ่ๆ สมกับค่าแรงหรือกำไรที่ได้ กลุ่มแปรรูปกล้วยต่างๆ ก็คอยเก็บส่วนต่างเหล่านี้มาแปรรูป ซึ่งจะสัมพันธ์กับการผลิตที่เป็นแรงงานมือ

ในการผลิตต่อวันเราจะผลิตไม่มากจนเกินไป อาศัยทำไม่มาก เพราะเป็นแรงงานมือในการผลิต ยังไม่มีเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรใด ๆ เป็นตัวช่วยในการผลิต แม้กระทั่งการสไลด์บางๆ ก็มีแค่กระดานสไลด์และถุงมือเท่านั้น ทำให้เราผลิตกล้วยใหม่ ๆ สด ๆ อยู่เสมออย่างต่อเนื่อง บวกกับความสัมพันธ์การขายที่ขายออกไปหมดเราก็ผลิตใหม่เรื่อย ๆ ตลอดมา

ผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูปกลุ่มแม่อาร์ักษ์ ใช้พื้นที่หน้าบ้านที่ติดถนนใหญ่ เป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมต่อระหว่าง หนองคาย-เมืองเลย การคมนาคมเริ่มสะดวก การท่องเที่ยวเริ่มคึกคักขึ้น จึงใช้พื้นที่หน้าบ้านเป็นศูนย์

จำหน่ายสินค้ากล้วยแปรรูปที่สมาชิกร่วมกันแปรรูปพร้อมจำหน่าย สะดวกต่อการจัดแวะซื้อเป็นของฝาก ทั้งผู้ที่กำลังเดินทางเข้าสู่เมืองหนองคาย มุ่งสู่กรุงเทพฯ หรือผู้ที่เดินทางจากหนองคาย มุ่งสู่ที่พักเรียบบ่าย บรรยากาศโรแมนติก ที่อำเภอเชียงคาน

กลุ่มแปรรูปกล้วย กลุ่มแม่อาร์กซ์ มีแนวคิดอยากที่จะปรับปรุงพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานและเป็นชุมชนเข้มแข็งต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ เพราะเมื่อชุมชนมีการสร้างงาน ก็จำเป็นที่จะต้องใช้แรงงาน ทำให้เกิดการจ้างงาน ทำให้คนว่างงานมีงานทำ มีรายได้พอเพียงในถิ่นกำเนิดของตัวเอง และจะเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของกลุ่มชุมชนต่างๆ ทั่วภูมิภาค จึงมีแนวคิดที่จะปรับปรุงและพัฒนาทั้งทางด้าน สถานที่จัดจำหน่ายสินค้า สถานที่ผลิต วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้ทันสมัยและสวยงาม เพื่อเข้าสู่มาตรฐานการผลิตทั้งสถานที่และผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย เหมาะสำหรับเป็นของฝากประจำท้องถิ่น อำเภอและจังหวัด

๓. ผลิตภัณฑ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “นักเล่นพิณ”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ เด็กชายพงปนต์ ถันชนนาง (น้องโบก่อน)

ที่อยู่ ๒๗๐ ตำบลแก้งไก่อำเภอสังขุม จังหวัดหนองคาย

เบอร์โทรศัพท์ ๐๖-๕๑๑๓-๖๖๕๗

๒. ประวัติความเป็นมา

เมื่อก่อนตอนสมันตอนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีโอกาสได้ดูการแสดงของวงเพชรพิณทอง ซึ่งมีการเล่นพิณโซริให้กับชมได้รับชม เมื่อตนได้รับชมแล้วก็คิดว่าเพราะดีและมีความสนใจอยากที่จะฝึกเล่น และได้ดูการแสดงของวงเพชรพิณทองเรื่อยมา และได้ขอให้ผู้ปกครองหาคนที่ฝึกสอนให้ จนได้พบกับผู้ใหญ่บ้าน นายถาวร ทองทาบ ซึ่งลูกเขยของผู้ใหญ่บ้านเป็นนักดนตรี และมีความสามารถในการเล่นพิณได้ แม่ของตน จึงพาตนไปหัดเล่นพิณกับลูกเขยผู้ใหญ่บ้านตอนหลังเลิกเรียน แต่กว่าจะพอเล่นได้ก็ใช้เวลาประมาณ ๑ ปี แต่ด้วยความใจรักประกอบกับตนเองมีความชอบเป็นทุนเดิม และดูการแสดงของวงเพชรพิณทองเรื่อยมา อีกทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองก็สนับสนุนการเล่น จนทำให้ตนสามารถเล่นพิณได้ในที่สุด

ตนมีโอกาที่จะได้เข้าร่วมการแข่งขันในโอกาสต่างๆที่จัดขึ้นในจังหวัดหนองคาย จนมีการแข่งขันที่โรงเรียนอนุบาลจังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นการแข่งขันพิณในระดับจังหวัดซึ่งตนได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ ๑ และได้มีโอกาสไปแข่งขันพิณในเวทีระดับประเทศที่จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตนได้รางวัลเป็นเหรียญเงินมาในการแข่งขันครั้งนั้น และการที่ตนประสบความสำเร็จได้ตนคิดว่าเกิดจากการที่มีใจรักในการเล่น มีความชื่นชอบในการเล่น ขยันฝึกซ้อมอยู่เสมอ จึงจะสามารถเล่นได้และประสบความสำเร็จ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ช่างจักสาน”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นายสงวน ลิธรรมมา
ที่อยู่ ๑๘๒ ตำบลแก้งไก่อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๘-๔๗๘๗-๔๑๗๖

๒. ประวัติความเป็นมา

เมื่อในสมัยก่อนเมื่อตอนจบ ป.๔ เมื่อเรียนจบก็ได้ออกมาไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากต้องช่วยเหลืองานที่บ้าน ต้องไปทำนา เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย กับพ่อ และในสมัยก่อนไม่ใฝ่ยังมีมากมายตามทางจึงได้ตัดไม้ไผ่มาเหลา ตอกทำเครื่องจักสานเพื่อใช้ในครอบครัว และเพื่อเป็นการฆ่าเวลาเมื่อได้รับมอบหมายให้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งกระบวนการและวิธีการทำจักสานนั้นตนได้รับสืบทอดมาจากพ่อ โดยพ่อของตนนั้นได้มีความรู้ทางด้านการทำจักสานที่สืบทอดต่อกันมาในครอบครัวแต่เมื่อก่อนเป็นการทำใช้เองในครอบครัวยังไม่ได้มีการค้าขาย แต่เมื่อโตมาอีกหน่อยมีครอบครัวก็ไม่ได้ทำจักสานอีกและได้ทำงานอย่างอื่นที่มั่นคงกว่า

ผ่านมาอีกหลายเมื่อตอนมีอายุที่มากขึ้นมีเวลาว่างมากขึ้น จึงได้เริ่มนำวิชาความรู้ด้านการจักสานมาปิดฝืนฝึกฝนอีกครั้ง และทำข้าวของเครื่องใช้ในครอบครัว เช่น หวดหนึ่ง กระจิบข้าวเหนียว หมวก และของเครื่องใช้อื่นๆ และพอญาติพี่น้องมารวมญาติกันที่บ้านของตน ได้ใช้หวดหนึ่งข้าวที่ตนเองทำจึงเกิดความภูมิใจเนื่องจากใช้งานได้ดี ไม่มีขุยหรือเสี้ยน ข้าวหนึ่งไม่ติดหวด จึงได้ให้ตนทำให้ และเมื่อมีการรวมญาติกันอีกตนก็ได้ทำหวดหนึ่งข้าวไว้แจกญาติพี่น้องหลายใบพร้อมทั้งให้ไว้เป็นของฝาก และเมื่อมีคนได้ทดลองใช้งานเพิ่มมากขึ้น มีคนอยากได้มากขึ้นเกิดการเล่ากันปากต่อปาก และเริ่มมีคนมาขอซื้อจากตนจนต้องทำขายในเวลาต่อมา

๓. ขั้นตอนการทำ

๑. คัดไม้ไผ่ที่จะมาทำ ต้องเป็นไม้ไผ่ที่ลำปล้องยาว ไม่มีข้อที่ถี่ โดยส่วนใหญ่จะเป็นไม้ไผ่ข้าวหลาม
๒. ฝ่าไม้ไผ่จากกระบอกเป็นเส้น ๆ สัวยปลายทั้ง ๒ ข้าง (สัวย คือการเหลาให้เรียว) จักตอกไม้ไผ่ (จักตอก คือการผ่าไม้ไผ่ให้เป็นเส้นบางแบน) และเหลาเอาขุยหรือเสี้ยนออก
๓. นำตอกฝั่งลมหรือฝั่งแดดให้แห้ง อาจจระมควันด้วยก็ได้
๔. ก่อนนำมาสานใช้น้ำพรมเล็กน้อยเพื่อให้ตอกสานง่ายไม่แตกออกเวลาสาน
๕. ก่อฐาน (การสานส่วนที่จะเป็นฐานผลิตภัณฑ์) และสานขึ้นลายตามต้องการ
๖. เมื่อได้ขนาดที่ต้องการแล้ว จะทำการโพหวด (การโพหวด คือการใช้ตอกโพมาสานขัดหวดเป็นการขัดลาย ๓ โดยใช้ตอกโพ ๓ เส้น สานขัดกันให้รอบปากหวด)
๗. ม้วนหวด คือการเหน็บเส้นตอกปลายของหวดลงไปตามลาย เพื่อให้ได้หวดหนึ่งข้าวที่สมบูรณ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “สรภัญญะ”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ แม่ปัญญา นามนวด

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๐๕ ตำบลแก้งไก่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘-๐๘๑๔-๘๒๐๖

๒. ประวัติความเป็นมา

เมื่อสมัยเป็นเด็ก พ่อแม่ ตายาย มักจะพาตนไปวัดอยู่เสมอโดยเฉพาะในวันศีลวันพระ จะได้ไปวัดเป็นประจำ และเมื่อครั้งหนึ่งมีงานที่วัดซึ่งเป็นงานประจำปีได้เห็นการแสดงต่าง ๆ ในวัดเป็นจำนวนมาก มีทั้ง การเทศน์ หมอรำ การแสดงหมอรำ และการแสดงสรภัญญะ ซึ่งตนเกิดความชื่นชอบและความประทับใจในการแสดงสรภัญญะเป็นอย่างมาก จึงได้เริ่มฝึกฝนด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสังเกต ร้องตาม หรือที่เรียกว่า ครูพักลักจำ และนอกจากสรภัญญะแล้วตนยังได้ฝึกฝนการรำกลอนอีกด้วย แต่ก็ยังไม่มีความมั่นใจที่จะแสดง

วันหนึ่งเจ้าคณะอำเภอสังขม มีความคิดริเริ่มที่อยากจะอนุรักษ์การแสดงสรภัญญะขึ้น และได้จัดการประกวดการแข่งขันขึ้น ตนและเพื่อน (ยายอ้อย) จึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อฝึกฝนฝึกร้องเพื่อเข้าประกวดในการแข่งขันในครั้งนั้น และได้รวมกลุ่มกันฝึกฝนฝึกร้องกันเรื่อยมา ในช่วงประมาณปี ๒๕๕๔ กลุ่มของตนได้รับโอกาสจาก นายอำเภอสังขมพาไปแข่งขันขับร้องสรภัญญะที่จังหวัดหนองคาย และตนได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ ๑ ซึ่งมีความภาคภูมิใจมากและคิดอยากจะสืบทอดการร้องสรภัญญะนี้สืบทอดไป ซึ่งตนได้รับเกียรติเป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียนประชาสงเคราะห์ ๔ ในการสอนร้องสรภัญญะให้แก่เด็กนักเรียนอยู่บ่อยครั้ง แต่เนื่องจากการร้องสรภัญญะนั้นต้องมีใจรักในการร้องและหมั่นฝึกฝน จึงจะสามารถร้องได้อย่างคล่องแคล่วและน่าฟัง ซึ่งตนก็กังวลว่าหากหมดรุ่นของตนแล้ว ในอำเภอสังขมนี้จะมีใครสืบทอดได้อีก

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ช่างไม้”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นายทะนงศักดิ์ ปัญญาทิพย์
ที่อยู่ ๑๕๘ ม.๒ ตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๙-๔๘๖๐-๓๓๐๔

๒. ประวัติความเป็นมา

เมื่อก่อนเคยเรียนจากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือจังหวัดหนองคาย เกี่ยวกับการก่อสร้างและงานไม้ แต่สอบในระดับชั้น มศ. ๕ ไม่ผ่าน ตนจึงได้ไปทำงานรับจ้างทั่วไปกับช่างทำบ้าน ได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำบ้าน การเชื่อมเหล็ก เชื่อมทองเหลือง งานปูน และงานไม้ เป็นเวลาหลายปี จนมีความชำนาญ และเมื่อได้ทำงานมาหลายสิบปีจึงมีโอกาสรอยากกลับบ้าน จึงได้กลับมาหางานทำที่บ้าน แต่ก่อนสังคมยังมีไม้เยอะตนเลยยึดอาชีพในการทำงานไม้เป็นหลัก โดยเริ่มแรกก็ไปขอเขาทำบ้าง ไปทำกับเขาบ้าง เรียนรู้การทำแบบ ทำลายไม้ และเทคนิคการทำต่างๆจากช่างที่มีความชำนาญอยู่แล้ว จนเริ่มมีชื่อเสียงในการทำและหลายคนเห็นผลงานของตนเองแล้วเกิดความประทับใจ หรือนำผลงานของตนไปใช้แล้วเกิดขึ้นชอบเพราะมีความสวยและความแข็งแรงจึงเกิดการบอกต่อ ๆ กัน

ปัจจุบันตนมีอายุที่มากแล้วการทำไม้นั้นก็ซาลงเนื่องจากอายุที่มีและปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพด้วย แต่ตนก็ยังรับทำงานไม้อยู่ โดยการทำงานไม้ของตนเองนั้น ผู้ที่มาจ้างต้องเป็นผู้หาไม้มาให้ และไม่สามารถกำหนดระยะเวลาของการทำได้แน่นอน ดังนั้นผู้จ้างต้องใจเย็น แต่ไม้ผลงานที่สวยงามและแข็งแรงแน่นอน

๓. ขั้นตอนการทำงาน

๑. ตรวจสอบไม้ที่ผู้ว่าจ้างเอามาให้ว่าสามารถทำได้หรือไม่ เพียงพอต่อการทำหรือไม่
 ๒. พูดคุยเรื่องแบบที่จะทำ ออกแบบ กำหนดขนาด ลวดลาย ต่างๆ
 ๓. ฝ่าไม้ เหลาไม้ ไสเรียบ ลบเสี้ยน ทำลายไม้ ตามแบบที่กำหนด
 ๔. เข้าไม้ตามแบบ ลบเสี้ยนอีกรอบ เก็บงานรอยต่อต่างๆ หรือเก็บรอยฝูรอยไม้ต่างๆ
 ๕. ทาสีย้อมไม้หรือเคลือบเงาไม้ตามที่กำหนด
- ราคาเป็นไปตามที่ตกลงกัน -

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “พานบายศรีสู่ขวัญ”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นางบุญศรี เสนามนตรี (ยายอ้อย)

ที่อยู่ ๑๗๖/๑ บ้านเจ็อง ตำบลแก้งไก่อ อำเภอสว่างคึม จังหวัดหนองคาย

เบอร์โทรศัพท์ ๐๙-๘๖๓๔-๔๐๙๒

๒. ประวัติความเป็นมา

ตั้งแต่สมัยแม่ของยายตนเอง ในบ้านจะมีหิ้งพระขนาดใหญ่ และมีพิธีกรรมประจำครอบครัว คือในทุกวันสี่วันพระ ครอบครัวจะมีพิธีสวดมนต์ไหว้พระกันในครอบครัวและมีการมัดมือด้วยสายสิญจน์เพื่อความ เป็นสิริมงคล เนื่องจากภายในครอบครัวหรือญาติพี่น้องของตนมีบุคคลที่บวชเป็นพระอยู่หลายรูป ทำให้ตนมีความ ไกล่ชิดกับศาสนา และได้เห็นพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในวัดวาอารามเป็นอย่างมาก

เมื่อโตขึ้นตนได้เห็นการจัดทำพานบายศรี การประดิษฐ์ตกแต่งสิ่งของต่างๆด้วยใบตองจึงเกิดความ ชื่นชอบและได้ลองทำมาเรื่อยๆ ในช่วงแรกๆตนได้อาศัยการเป็นลูกมือหรือช่วยงานในการทำใบตองต่างๆจน สามารถทำได้ด้วยตนเองได้ และเริ่มพัฒนาฝีมือมาเรื่อย ๆ ทั้งจากการช่วยผู้ที่ทำเป็นอยู่แล้ว หรือนำพานบายศรีเก่าที่ เขาใช้ประกอบพิธีไปแล้วมาแกะดูเพื่อเรียนรู้ลายต่าง ๆ และนำมาลองฝึกทดลองดู ลองทำด้วยตนเองจนเกิดความ ชำนาญ และสามารถประกอบเป็นอาชีพได้

๓. ผลิตรายงาน

ปัจจุบันตนเองก็ยังได้จัดทำขึ้นหมากเบงขายที่ตลาดในทุกวันสี่วันพระ โดยราคาขายจะอยู่ที่ ๑๐ - ๑๒ คู่ ต่อ ๑๐๐ บาท และยังมีรับจ้างทำพานบายศรีสู่ขวัญ พานขึ้นหมาก หรืองานใบตองอื่น ๆ ตามแต่ที่มีคนจ้าง โดยราคาในการจัดทำจะอยู่ที่การตกลงจ้างกับผู้ว่าจ้าง และความยากง่ายของลวดลาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น
“ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม”
(พราหมณ์สู่ขวัญ และพิธีกรรมทางศาสนาพิธี)

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นายสงวน ธิธรรมมา
ที่อยู่ ๑๘๒ ตำบลแก้งไก่อำเภอสังขุม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๘-๔๗๘๗-๔๑๗๖

๒. ประวัติความเป็นมา

ในสมัยก่อนภายในเขตเทศบาลตำบลสังขุมมีผู้ทำงานเป็นหมอพาขวัญน้อยมากแทบจะไม่มีเลย ซึ่งตนรู้จักเพียงคนเดียวและต่อมาตุ้คำตาก็ได้ไปบวชเป็นพระ จึงทำให้ในเขตเทศบาลตำบลสังขุมไม่เหลือผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นหมอพาขวัญ ประกอบกับตนเองก็ได้เข้าวัด ฟังธรรม และสวดมนต์อยู่เป็นประจำจึงสามารถจดจำการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้เป็นอย่างดี ตนจึงเริ่มศึกษา มนต์พิธีต่างๆ ขั้นตอนประเพณีอีสาน และวิธีการผูกดวงจากหนังสือต่าง ๆ รวมถึง ได้มีการสอบถามจากผู้รู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตัวเอง จนสามารถประกอบพิธีกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว จึงเริ่มทำหน้าที่เป็นหมอพาขวัญในพื้นที่

มีหลายคนมาขอเรียนรู้ในการทำพิธีหลายคนแต่มาเรียนรู้ได้ไม่นานก็หายไป เนื่องจากการทำพิธีหรือการประกอบพิธีต้องมีเวลาในการฝึกฝนอยู่ตลอด ต้องมีใจรักในการทำ และต้องใช้ความจำอย่างมาก หากความจำไม่ดีก็สามารถทำได้ด้วยการฝึกฝนบ่อยๆจนเกิดความคุ้นเคยและเกิดความเคยชิน จึงจะสามารถทำได้นาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น
“เกษตรทฤษฎีใหม่”
ศูนย์เรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ สำนักงานเทศบาลตำบลสังคม อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๔๒-๔๔๑-๐๒๖

๒. ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลสังคม โดยการนำทีมของนายสุวิน คำภาพงษา นายกเทศมนตรีตำบลสังคมได้มีแนวคิดริเริ่มที่จะดำเนินการปรับภูมิทัศน์รอบอาคารสำนักงานเทศบาลตำบลสังคม และในพื้นที่ของเทศบาลตำบลสังคมมีพื้นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ และมีโรงเพาะชำเก่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ จึงได้มอบนโยบายให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำสวนเกษตรขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเป็นสวัสดิการที่พนักงานเทศบาลตำบลสังคม สามารถเก็บไปปรับปรุทานได้เพื่อเป็นการลดค่าครองชีพให้แก่พนักงานอีกด้วย

ศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลสังคมประกอบด้วยการทำแปลงเกษตร ปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ เช่น ผักอีตู่ (แมงลัก) ผักกาดหอม พริก กระเทียม หอม ผักชี ถั่วฝักยาว โหระพา กระเพรา เป็นต้น ค้างผักไม้เลื้อย ได้แก่ บวบเหลี่ยม บวบงู น้ำเต้า ฟักทอง ถั่วฝักยาว เป็นต้น ซึ่งพืชผักต่างๆภายในศูนย์เรียนรู้นี้ไม่ได้ใช้สารเคมีใด ๆ หากแต่ใช้ปุ๋ย EM ที่เกิดจากการหมักเองของพนักงานเทศบาลเพื่อบำรุงและฉีดพ่นภายในศูนย์เรียนรู้ จนออกผลผลิตต่างๆมากมายและไม่มีสารตกค้าง นอกจากพืชผักสวนครัวแล้วยังมีการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ เช่น ปลาดุก ปลานิล ปลาตะเพียน และเลี้ยงหอยเชอรี่ ควบคู่กันไปด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น “หัตถเวชกรรมไทย นวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ”

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ นางสาวเวียน มะณีรัตน์
ที่อยู่ ศูนย์OTOP บ้านแก้งไก่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย
เบอร์โทรศัพท์ ๐๘-๒๑๕๐-๗๓๕๐, ๐๘-๖๒๓๗-๓๔๒๘

๒. ประวัติความเป็นมา

แต่เดิมนางสาวเวียน มะณีรัตน์ เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว มีทำอาชีพรับจ้างทำนาโดยมีรายได้ประมาณวันละ ๑๕๐ บาท มีลูกที่จะต้องเลี้ยงดูจำนวน ๓ คน ซึ่งรายได้ดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการครองชีพ และเนื่องจากการรับจ้างทำนานั้นไม่ได้มีการจ้างงานตลอดทั้งปีจึงทำให้มีความคิดริเริ่มที่จะทำอาชีพเสริม หรือเปลี่ยนอาชีพในอนาคต ต่อมาในปี ๒๕๕๓ ทางสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ร่วมกับ เทศบาลตำบลสังขมได้จัดทำหลักสูตร การนวดเพื่อสุขภาพขึ้น จึงได้เข้าร่วมการจัดฝึกอบรมอาชีพในครั้งนั้น หลังจากนั้นไม่นาน อำเภอสังขมได้มีการจัดโครงการเกี่ยวกับการฝึกอบรมอาชีพ ซึ่งตนยังไม่มี ความชำนาญมากเพียงพอแต่ได้รับโอกาสในการนวดสาดิทธิในพิธีเปิดโครงการให้กับนายอำเภอสังขม ซึ่งนายอำเภอสังขมได้กล่าวชมเชยตนและได้รับค่าตอบแทนพิเศษเป็นจำนวนมาก ทำให้ตนเกิดความตั้งใจ และมีความภาคภูมิใจในการให้บริการในครั้งนั้นจึงได้ยึดอาชีพการนวดแผนไทยเป็นอาชีพหลัก และอาชีพรับจ้างทำนาเป็นอาชีพเสริม

เมื่อเริ่มทำอาชีพนวดแผนไทยจนมีความชำนาญ และได้เรียนจบหลักสูตร การนวดไทย พร้อมทั้งได้รับใบประกาศนียบัตรการนวดไทยจาก สมาคมแพทย์แผนไทยแห่งชาติ ตนได้เริ่มเปิดเป็นร้านนวดเพื่อสุขภาพที่ศูนย์ OTOP บ้านแก้งไก่อำเภอสังขม พร้อมทั้งได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรฝึกสอนการนวดให้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อยู่บ่อยครั้ง โดยตนเป็นผู้ฝึกสอนวิธีปฏิบัติให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม และเพื่อนที่เรียนด้วยกันมาเป็นวิทยากรในการบรรยาย พร้อมทั้งตนเองยังได้ฝึกสอนให้แก่ นางสาวแสงดาว มะณีรัตน์ (ลูกสาว) จนลูกสาวมีความชำนาญและสามารถนวดให้กับลูกค้าได้

๓. อัตราค่าใช้จ่ายในการให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ

ราคา ๒๕๐ บาท ต่อ ๑ ชั่วโมง ราคา ๓๕๐ บาท ต่อ ๑ คอร์ส
ราคา ๕๐๐ บาท ต่อ ๒ ชั่วโมง ราคาให้บริการนอกสถานที่ เป็นไปตามที่ตกลงกันก่อนให้บริการ

